

Uitgelicht Prevalentie:

**Het aantal slachtoffers van
seksueel geweld tegen kinderen**

Hoe groot is het totaal aantal kinderen dat te maken krijgt met een vorm van seksueel geweld? Niet al het seksueel geweld komt aan het licht. Wanneer we enkel kijken naar hoe vaak seksueel geweld gemeld wordt bij instanties of herkend wordt door professionals, zien we slechts het topje van de ijsberg. De totale ijsberg noemen we ook wel de *prevalentie*.

Door de prevalentie te schatten wordt het duidelijk welk deel van de slachtoffers in beeld komt bij instanties die veiligheid kunnen creëren en kunnen zorgen voor de juiste hulp. Ook brengt het in kaart welke groepen minder makkelijk hun weg naar de hulpverlening vinden. Een regelmatige prevalentiestudie is dan ook noodzakelijk om te achterhalen of de aanpak die het aantal slachtoffers van seksueel geweld moet terugdringen effectief is.¹

In deze Uitglicht wordt globaal beschreven wat bekend is over de prevalentie van slachtofferschap van seksueel geweld tegen kinderen in Nederland. Daarmee worden de cijfers in Hoofdstuk 3, Hoofdstuk 4 en Hoofdstuk 5 in perspectief geplaatst.

Achtergrond van de cijfers

Het precieze aantal kinderen dat te maken krijgt met seksueel geweld zullen we nooit weten. Toch kunnen zogenaamde prevalentiestudies globaal inzicht geven in de omvang van seksueel geweld tegen kinderen. In deze onderzoeken wordt een deel van de Nederlandse jongeren gevraagd naar ervaringen met seksueel geweld. Op basis hiervan kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van het percentage van *alle* Nederlandse jongeren dat slachtoffer is geworden van een vorm van seksueel geweld.

Het meest recente en belangrijkste onderzoek dat de prevalentie van seksueel geweld onder jongeren inzichtelijk heeft gemaakt is de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020 (hierna: Prevalentiemonitor), uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).² Omdat de Prevalentiemonitor rapporteert over de hele Nederlandse bevolking vanaf 16 jaar, heeft het CBS voor deze Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen een selectie aangeleverd van de informatie over 16- en 17-jarigen in de dataset.³ De Prevalentiemonitor rapporteert slechts beknopt over de doelgroep van 16- en 17-jarigen. Door middel van deze dataset was het mogelijk om in meer detail inzicht te bieden in slachtofferschap van seksueel geweld onder minderjarigen.

Gehanteerde definitie seksueel geweld tegen kinderen

De Prevalentiemonitor meet het slachtoffer worden van één of meer vormen van fysiek seksueel geweld, niet-fysieke seksuele intimidatie, of online seksuele intimidatie. Hiermee wordt een brede definitie gehanteerd (zie hiervoor ook §1.1.3). Met andere woorden, ook sommige vormen van niet-straftbaar seksueel grensoverschrijdend gedrag worden meegenomen, zoals het op een seksuele manier staren of het online maken van seksueel kwetsende opmerkingen.

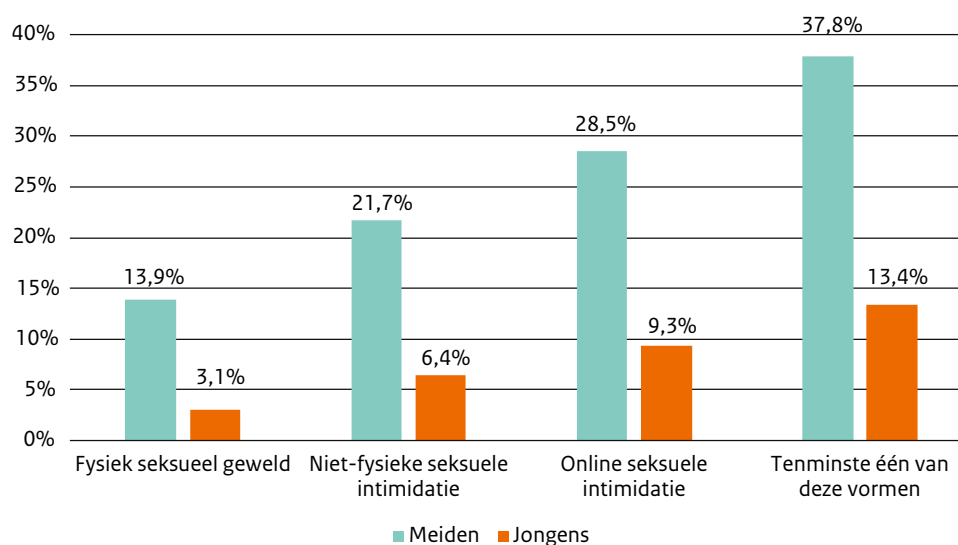
1 Nationaal Rapporteur, 2022 (Bouwen aan Bescherming).

2 CBS, 2020.

3 Zie de onderzoeksverantwoording §B1.1 voor een uitgebreidere toelichting op de onderzoeksmethoden.

De actuele prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen

De ‘actuele prevalentie’ van seksueel geweld tegen kinderen meet het totale aantal kinderen dat in de 12 maanden ervoor slachtoffer is geworden van seksueel geweld. Kinderen en jongeren beneden de 16 jaar zijn in de Prevalentiemonitor niet bevroegd. Figuur 1 toont daarom het percentage 16- en 17-jarigen uit 2020 dat in de 12 maanden daarvoor slachtoffer is geworden van bepaalde vormen van seksueel geweld.⁴ Deze cijfers geven daarmee ook voor een deel inzicht in incidenten die plaatsvonden toen de jongeren die deelnamen aan het onderzoek 15 jaar oud waren.

Figuur 1 Actuele prevalentie van seksueel geweld onder 16- en 17-jarigen in 2020, uitgesplitst naar de vorm van het seksuele geweld en geslacht (N=846)

Bron: Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld 2020, ongepubliceerde data geleverd door het CBS

De figuur laat zien dat de prevalentie van slachtofferschap onder 16- en 17-jarige Nederlandse jongeren in het jaar voorafgaand aan bevragen erg hoog is, vooral onder meiden. Daarnaast blijkt uit de onderliggende data dat er ook met grote regelmaat sprake is van slachtofferschap van meerdere vormen van seksueel geweld en seksuele intimidatie.

De vormen van fysiek seksueel geweld die het meest voorkomen zijn het op een seksuele manier aanraken (11,1% meiden, 2,3% jongens), het zoenen tegen de wil (4,7% meiden, 1,3% jongens) en het aftrekken of vingeren tegen de wil (1,3% meiden, 0,7% jongens).

Op het gebied van niet-fysieke seksuele intimidatie maken jongeren geregeld mee dat er seksueel kwetsende opmerkingen en/of grapjes worden gemaakt (11,8% meiden, 3,8% jongens). En dat er seksueel gestaard wordt tegen de wil in (12,4% meiden, 1,5% jongens). Andere vormen van niet-fysieke seksuele intimidatie zijn het laten zien van billen, geslachtsdelen of borsten (2,6% meiden, 0,9% jongens) en het maken van een naaktfoto of -filmpje tegen de wil (0,5% meiden, 0,3% jongens).

⁴ Het onderzoek is gehouden in maart en april 2020. De onderzoeksperiode heeft dus betrekking op de periode maart/april 2019 – maart/april 2020.

Bij online seksuele intimidatie krijgen jongeren geregeld te maken met het online vragen om seksuele foto's of filmpjes tegen de wil (15,3% meiden, 1,2% jongens), het toegestuurd krijgen van naaktfoto's of seksfilmpjes (17,8% meiden, 3,7% jongens) en met online seksueel kwetsende opmerkingen (8,8% meiden, 4,1% jongens).

Veel jongeren slachtoffer van seksueel geweld in 2020

Naar schatting 35.000 meiden en 8.000 jongens in de leeftijd van 16 of 17 jaar zijn in de 12 maanden ervoor onderworpen aan een vorm van fysiek seksueel geweld. Daarnaast zijn bijna 55.000 meiden en ongeveer 16.500 jongens onderworpen aan een vorm van niet-fysieke seksuele intimidatie en zo'n 72.000 meiden en 24.000 jongens aan een vorm van online seksuele intimidatie. Zoals blijkt uit Figuur 1, vertonen deze groepen overlap. In totaal ruim 95.000 meiden en zo'n 34.500 jongens zijn slachtoffer geworden van tenminste één van deze vormen van seksueel geweld of seksuele intimidatie. Dat blijkt uit toepassing van de prevalentie uit Figuur 1 op alle 16- en 17-jarige Nederlandse jongeren in 2020.

MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN RONDOM SEKSUEEL GEWELD

De actuele prevalentie van fysiek seksueel geweld, niet-fysieke seksuele intimidatie en online seksuele intimidatie onder Nederlandse jongeren is hoog. Hoewel het niet altijd gaat over strafbare misdrijven met een seksuele component – ook andere vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksuele intimidatie komen met grote regelmaat voor – kunnen dergelijke ervaringen een voedingsbodem vormen voor ernstiger seksueel geweld. Seksueel geweld, seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksuele intimidatie lopen vaak in elkaar over.

Dat seksueel geweld veel voorkomt blijkt ook uit onthullingen van seksueel geweld en seksuele intimidatie bij bijvoorbeeld The Voice of Holland en in de turnwereld. Seksueel geweld dat plaatsvond binnen de Rooms-Katholieke Kerk, de sportwereld en de jeugdzorg zijn uitgebreid besproken in het rapport *Bouwen aan Bescherming van de Nationaal Rapporteur*.⁵ Het debat over seksueel geweld en seksuele intimidatie is aan de orde van de dag. Maar dit debat heeft tot op heden nog niet geleid tot fundamentele verbeteringen in de aanpak van seksueel geweld. De commissierapporten die in het rapport *Bouwen aan Bescherming* centraal staan, en ook andere onthullingen van seksueel geweld, leiden vaak tot veel commotie. Na het uitkomen van elk van de commissierapporten komt er dan ook vaak beweging op gang, bijvoorbeeld in de media, politiek, en in de sectoren zelf. Het valt op dat deze beweging weliswaar snel op gang komt, maar ook snel weer stopt. Niet in de laatste plaats omdat de aandacht zich weer verplaatst naar signalen van seksueel geweld in een nieuwe omgeving, die op hun beurt weer leiden tot nieuw commissieonderzoek in een specifieke sector in Nederland. Dit terwijl uit de aanpak en aanbevelingen van de verschillende commissies, zoals die op het gebied van compensatie en erkenning, genoegdoening en hulp voor slachtoffers bij Commissie Deetman, lessen te trekken zijn voor een meer structurele aanpak.

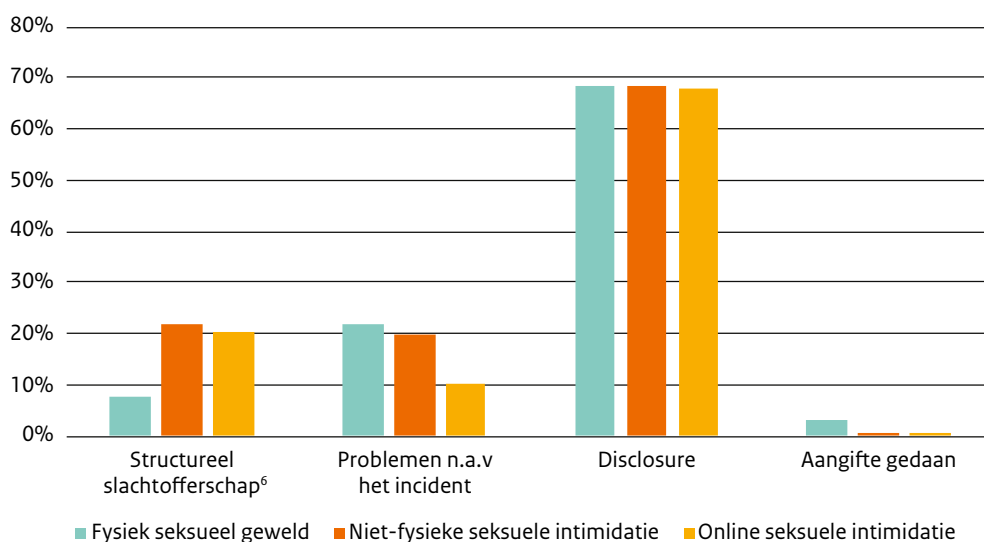
Dit onderstreept het belang van een duurzame, meerjarige en integrale aanpak, die inzet op zowel de schadelijke cultuur van seksuele intimidatie en seksueel grensover-

5 Nationaal Rapporteur, 2022 (*Bouwen aan Bescherming*).

schrijdend gedrag, als op de meer ernstige vormen van seksueel geweld. Met aandacht voor preventie, signaleren en melden, hulp, opsporing, vervolging en berechting, en op het voorkomen van herhaald slachtoffer- en daderschap. Alleen zo kunnen we bouwen aan een daadwerkelijk betere bescherming van kinderen en jongeren tegen seksueel geweld. De aanstelling van de regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en de aankondiging van een Nationaal Actieplan zijn in dit kader hoopvolle ontwikkelingen. Hierover meer in Hoofdstuk 2.

Slachtoffers vertellen erover, maar nauwelijks aan politie

In de Prevalentiemonitor is ook gekeken naar de kenmerken van de incidenten, de slachtoffers en de plegers. Figuur 2 en Figuur 3 tonen de resultaten hiervan voor 16- en 17-jarigen in 2020 die in de 12 maanden daarvoor slachtoffer zijn geworden van een vorm van seksueel geweld.

Figuur 2 Kenmerken van het seksuele geweld onder 16- en 17-jarigen in 2020, uitgesplitst naar de vorm van het seksuele geweld (N=846)

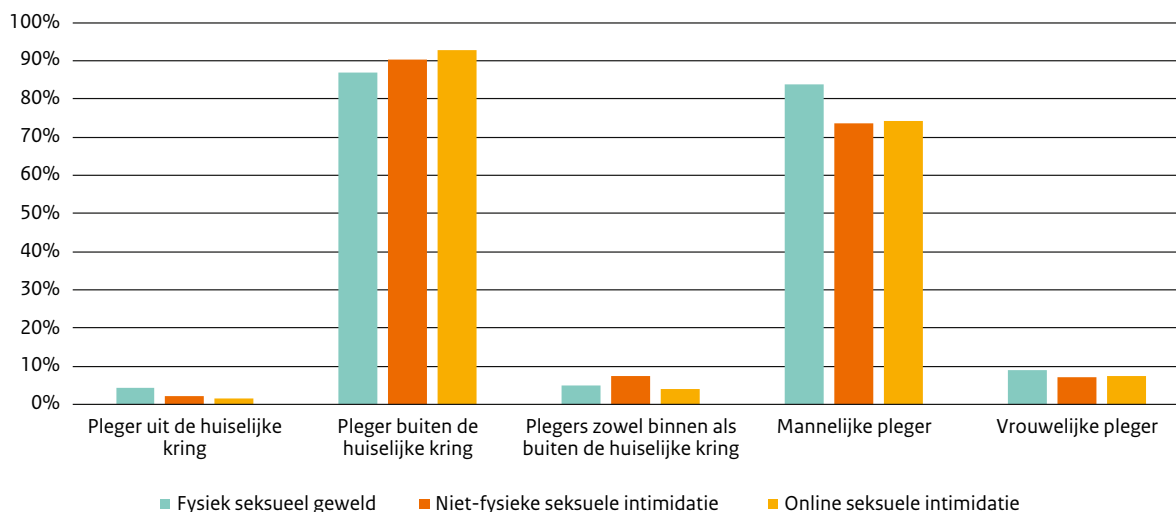
Bron: Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld 2020, ongepubliceerde data geleverd door het CBS

In Figuur 2 valt een aantal zaken op. Hoewel het in de meeste gevallen gaat om een enkel incident, is er toch met enige regelmaat sprake van structureel plegen. Daarnaast ervaart het slachtoffer in veel gevallen problemen naar aanleiding van het incident. Hierbij kan het gaan om seksuele, lichamelijke of psychische problemen. Maar ook om relatieproblemen of problemen met werk of opleiding. Verder valt op dat de slachtoffers in veel gevallen aan iemand vertellen wat hen overkomen is (disclosure), meestal aan vrienden of familie. Daar staat tegenover dat er

⁶ Structureel slachtofferschap wil zeggen dat het seksuele geweld dagelijks, wekelijks of maandelijks voorkomt (CBS, 2020). Een betere term hiervoor zou zijn 'structureel plegen', omdat het gaat om de pleegperiode waarbinnen incidenten plaatsvinden. In Figuur 2 wordt echter de terminologie uit de Prevalentiemonitor aangehouden.

zeer weinig aangifte wordt gedaan; een bevinding die de Nationaal Rapporteur al eerder in slachtoffermonitors heeft beschreven.⁷

Pleger is vaak een bekende van het slachtoffer

Figuur 3 Plegerkenmerken van het seksuele geweld onder 16- en 17-jarigen in 2020, uitgesplitst naar de vorm van het seksuele geweld (N=846)

Bron: Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld 2020, ongepubliceerde data geleverd door het CBS

In de meeste gevallen is de pleger een man, en meestal is de pleger van buiten de huiselijke kring afkomstig. Wel is deze pleger dan vaak een bekende van het slachtoffer, bijvoorbeeld een goede vriend(in) (24,5% niet-fysieke seksuele intimidatie, 21,3% fysiek seksueel geweld, 15,2% online seksuele intimidatie) een collega/leidinggevende (7,2% niet-fysieke seksuele intimidatie, 5,4% fysiek seksueel geweld, 5,1% online seksuele intimidatie), een medeleerling/medestudent (25% niet-fysieke seksuele intimidatie, 10,2% fysiek seksueel geweld, 15,4% online seksuele intimidatie), of een bekende van het uitgaan of een feestje (11,3% niet-fysieke seksuele intimidatie, 37% fysiek seksueel geweld, 15,6% online seksuele intimidatie). Hierin wijkt de groep 16- en 17-jarigen af van de jongere kinderen, waarbij seksueel misbruik vaker binnen het gezin plaatsvindt.⁸

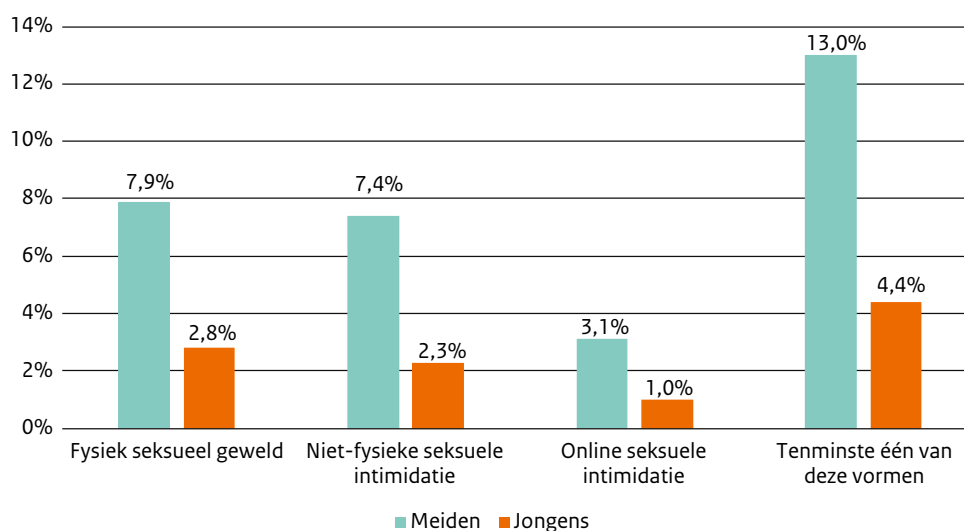
De prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen vóór het 12^e levensjaar

Naast de 'actuele prevalentie' kan gekeken worden naar de prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen op jongere leeftijd. Deze prevalentie is in de Prevalentiemonitor bepaald door aan de volledige bevolking van 16 jaar en ouder te vragen naar slachtofferschap van vóór het 12^e

7 Nationaal Rapporteur, 2018 (Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016); Nationaal Rapporteur, 2019 (Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2017-2018).

8 Website Augeo, www.augeo.nl/nl-nl/kindermishandeling/seksueel-misbruik (geraadpleegd 29 juli 2022).

levensjaar. Figuur 4 toont de resultaten van dit slachtofferschap van seksueel geweld in de kind-jaren, onder de bevolking die in 2020 16 jaar of ouder is.

Figuur 4 Prevalentie van seksueel geweld tegen kinderen vóór het 12^e levensjaar, uitgesplitst naar de vorm van het seksuele geweld en geslacht (N=30.459)

Bron: Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld 2020, ongepubliceerde data geleverd door het CBS

Prevalentie vóór het 12^e levensjaar lager dan onder 16- en 17-jarigen

De figuur laat zien dat seksueel geweld voor het 12^e levensjaar geregeld plaatsvindt, met name onder meiden. Maar in mindere mate dan onder 16- en 17-jarigen in de 12 maanden voorafgaand aan het bevragen (zie Figuur 1). Hieruit blijkt dat jongeren in de late puberleeftijd extra kwetsbaar zijn, en geregeld te maken krijgen met verschillende vormen van seksueel geweld, seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksuele intimidatie. Dat de prevalentie van slachtofferschap significant hoger is naarmate de kinderen ouder zijn, wordt ook gevonden in de prevalentiestudies Seks onder je 25⁹ en het Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016,¹⁰ uitgebreid besproken in een eerdere slachtoffermonitor van de Nationaal Rapporteur.¹¹ Dit blijkt ook uit de politiecijfers in de Uitgelicht Politie: jongeren in de puberleeftijd komen veel voor in de registraties.

Tot slot

Vanwege de beperkte beschikbaarheid van onderzoek, kon met gebruik van de Prevalentiemonitor met name inzicht geboden worden in de prevalentie van seksueel geweld onder 16- en 17-jarige jongeren in het jaar voorafgaand aan bevragen.¹² Uit deze cijfers blijkt dat 13,9% van

9 De Graaf et al., 2017.

10 Schellingerhout & Ramakers, 2017.

11 Nationaal Rapporteur, 2018 (Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016). In deze monitor wordt bovendien ook gerapporteerd over de prevalentie van slachtofferschap onder jongeren van 12 tot en met 15 jaar; een doelgroep die in de Prevalentiemonitor ontbreekt.

12 Deze cijfers geven daarmee ook voor een deel inzicht in incidenten die plaatsvonden toen de jongeren die deelnamen aan het onderzoek 15 jaar oud waren.

deze meiden en 3,1% van deze jongens onderworpen werd aan een vorm van fysiek seksueel geweld. Daarnaast is 21,7% van de meiden en 6,4% van de jongens onderworpen aan een vorm van niet-fysieke seksuele intimidatie en 28,5% van de meiden en 9,3% van de jongens aan een vorm van online seksuele intimidatie. Bij 37,8% van de meiden en 13,4% van de jongens betreft het tenminste een van deze vormen. Dit gaat dus om een zeer groot aandeel van de Nederlandse jongeren.

Gerichte (preventieve) interventies noodzakelijk

Twee belangrijke bevindingen verdienen aandacht. Allereerst dat jongeren in de late puberleeftijd in grote mate kwetsbaar zijn om seksueel geweld, seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksuele intimidatie (zowel fysiek als online) mee te maken. In de leeftijd waarop zij volop bezig zijn met het verkennen van relaties en hun eigen seksualiteit, stuiten zij geregeld op grensoverschrijdend gedrag. Dit is verontrustend, zeker omdat een aanzienlijk aantal van deze jongeren lichamelijke, psychische en seksuele problemen ondervindt naar aanleiding van het slachtofferschap. En ten tweede dat 'seksueel geweld tegen kinderen' een brede term is voor een veelvoud aan verschijnselen. Jongeren worden niet alleen op grote schaal onderworpen aan fysiek seksueel geweld, maar juist ook aan andere vormen van niet-straftbaar seksueel grensoverschrijdend gedrag, zoals het op een seksuele manier staren of het online maken van seksueel kwetsende opmerkingen.

Het is dan ook essentieel om preventieve interventies te richten op groepen die het meest kwetsbaar zijn binnen de context waar de nood het hoogst is. Uit dit hoofdstuk blijkt dat dit bijvoorbeeld de jongeren zijn die seksueel geweld of seksueel grensoverschrijdend gedrag meemaken gepleegd door vrienden of vriendinnen, een medestudent of tijdens het uitgaan. Over preventie meer in Hoofdstuk 2.

De Nationaal Rapporteur rapporteert over de aard en omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland en de effecten van het beleid op deze thema's.

Wie is de Nationaal Rapporteur?

De Nationaal Rapporteur is Conny Rijken. De Nationaal Rapporteur wordt ondersteund door een team van deskundige en bevoegde medewerkers met een multidisciplinaire achtergrond.

Wat doet de Nationaal Rapporteur in de aanpak van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen?

De Nationaal Rapporteur onderzoekt de aard en omvang van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen in Nederland en de effecten van het beleid op deze thema's. Met deze kennis adviseert de Nationaal Rapporteur de nationale en lokale overheid, andere bestuursorganen, internationale organisaties en uitvoerende organisaties over hoe zij mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen kunnen voorkomen en bestrijden. In de thematische onderzoeken en regelmatig verschijnende monitors ligt de nadruk op het volgen en verbeteren van de aanpak van mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen.

Postadres

Postbus 20301, 2500 EH Den Haag
Telefoon: 070 370 45 14
www.nationaalrapporteur.nl
@NLRapporteur

november 2022